

Rerum Naturalium Fragmenta

No. 479

<i>Labádi Lajos: Múzeum, egykori fürdőépület a szentesi Széchenyi- ligetben</i>	3
<i>Labádi Lajos: A szentesi városháza</i>	11
Klapka György tábornok látogatása Ugodban	15
Régi magyar templomok meny- nyezeti kazettáinak mintáiból készült kifestőkönyveket ajándé- koztak gyermekeknek a johanniták	17

Watford
2020

.

Rerum Naturalium Fragmenta

Jaskó Tamás szerkesztése:

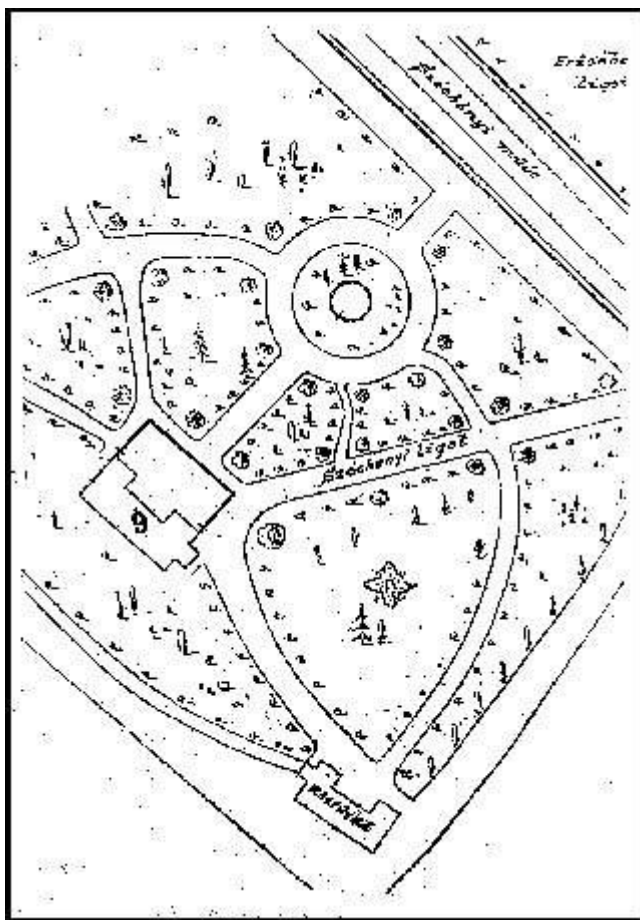
16 Melrose Place, Watford WD17 4LN, England

tamas.jasko@jasko.eu

Múzeum, egykori fürdőépület a szentesi Széchenyi-ligetben

Labádi Lajos

A Csongrádi út mellett terül el a Kurcától övezett Széchenyi-liget, a város legnagyobb kiterjedésű és legszebb parkja. Létesítését 1860-ban – gróf Széchenyi István emlékének megőrzésére – határozták el a Vecseri-fok szigetnek nevezett, külterületnek számító 36 holdnyi réten. A számos faritkaságot tartalmazó, hangulatos sétányokkal szabdaltnépkertet 1869-ben adták át a nagyközönségnek.

A liget vázrajza

Vonzóbbá tételéhez a városi tanács szükségesnek tartotta vendéglő és fürdőház építését, ezért megbízta Török János városi mérnököt a tervek és költségvetés elkészítésével. 1869 augusztusában a városi képviselő-testület jóváhagyta a terveket, s megszavazta az építkezés megkezdéséhez szükséges 10 000 forint kölcsön felvételét. A hónap végén meghirdették a nyilvános pályázatot, alig egy hetet adva az ajánlatok megtételére. Ennek ellenére szép számmal akadtak vállalkozók.

A legkedvezőbb ajánlatot Szrenkányi Lajos kőművesmester, valamint Busch Gusztáv és Molnár József ácsmesterek tették, így ők nyerték el az építkezést. November végére mindkét épület kőműves és ács munkái szinte teljesen elkészültek, csak a zsindelyek fölrakása volt hátra, de a tél beállta előtt az is befejeződött.

A múzeum főhomlokzata

A munkálatok tehát rendkívül jó ütemben haladtak, csupán az okozott gondot, hogy az eredetileg betervezett 16 ezer forintnyi

építési költség már a 20 ezer forint felé közeledett. Mire az épületek 1870 áprilisában elkészültek, a kiadások végösszege megközelítette a 22 ezer forintot.

Az U alaprajzú, klasszicizáló stílusú vendéglő épülete (a mai múzeum) a korabeli leírás szerint teljesen téglából épült, zsin-delytetővel; nyugati hossza 22 öl, északi és déli hossza 10 öl, szélessége átlag 6 öl (1 öl = 1,9 méter). A keleti oldalon a főépület előtt – a két szárnyépület között – 10 öl hosszú nyitott főfolyosó húzódott, amely 4 köroszlopon nyugodott.

Kiállítás-részlet

Az oszlopok közei kereszt és fekvő – faszínűre festett – fakorlással voltak ellátva. A tornácos főbejárat a 8 ablakos nagy táncterembe vezetett. Az épület többi részében a vendégszobák, a

bérlő lakrészei, valamint a különböző mellék- és kiszolgáló helyiségek kaptak helyet.

Az ugyancsak U alaprajzú, romantikus stílusú gőz- és kádfürdő épülete (ma Családsegítő Központ) valamivel szerényebb méretű; nyugati hossza 17 öl, a két szárny hossza 7 öl, szélessége átlag 3 öl. A főbejárat 9 kőoszlopon nyugvó tornácra vezetett. Az oszlopok alsó közei be voltak építve, a felső közei pedig a mennyezetig üvegezettek voltak (a két szárnyoldalon 142, az arcvonalon 240 ablaktáblával).

Innen nyíltak a fürdőhelyiségek: az egy- és kétszemélyes kádfürdők, a hideg és meleg tusolók, a gőzfürdő (közepén nagy ovális meleg-vizes medencével) és a gőzsoba (tölgyfa fekvőpadokkal). A kádfürdők 8 akós ovális fenyőfa fürdőkádakkal voltak felszerelve, amelyek föltöltése, valamint a zuhanyok működtetése a padláson elhelyezett 5 db 50 akós víztároló fakádakból történt. (1 akó = 54,3 liter) A gőz és melegvíz ellátását egy 4 lóerős gőzgép végezte.

A volt gőz- és kádfürdő

A városi tanács 1870. április elején hirdetményt tett közzé több fővárosi és vidéki újságban az épületek haszonbérbe adásáról.

A legkedvezőbb ajánlatot a város közkedvelt vendéglőse, a lengyel származású Rambovszky József tette, aki három és fél évre bérbe vette a két épületet. A szerződés aláírása után – 1870. július 10-én – nyitották meg a fürdőt és vendéglőt.

Az átadás után számos híradást lehetett olvasni az „Újvilághoz” címzett vendéglőről. Ez azonban csak rövid ideig állt a ligetbe látogató közönség szolgálatára. Már 1873-ban megszűnt mulatóhely lenni, s elkezdődött az épület több évtizedes kálváriája. 1873–1888 között a gimnáziumi tanfolyammal egybekötött polgári fiú-iskola használatába adták, ezután 1912-ig városháza lett. A városi képviselő-testület itt tartotta üléseit, ezért ragadt rá ebben az időben a „túl a kurcai városháza” elnevezés.

Kis-uszoda

1913-ban az 1897-i alapítású Csongrád Vármegyei Történelmi és Régészeti Társulat múzeuma vette birtokába az épületet. A tér jobb kihasználására az oszlopos nyitott tornácát 1928-ban beépítették. 1938-ban a múzeum helyiségeit a föllállítandó csendőriskola részére utalták ki. Az épület átalakítási terveit Antal Endre és Cseuz Béla készítette el, ekkor épült hozzá a lakószárny. 1942-re fölépült az új csendőrlaktanya (ma rendőrség) a Kossuth utcán, így a múzeum visszaköltözhetett a ligeti épületbe, ahol jelenleg is működik.

Az épület nyugati rizalitjának falán látható Csallány Gábor (1871–1945) múzeumalapító-igazgató 1971-ben elhelyezett emléktáblája, keleti rizalitján pedig Zalotay (Schupiter) Elemér (1894–1968) régész 1994-ben leleplezett emléktáblája. 1947 óta áll a múzeum előkertjében Borberek Kovács Zoltán világszerte bemutatott Magyar kubikos c. szobra. (Eredetileg 1940-ben a Polgári Leányiskola – ma Petőfi Sándor Általános Iskola – előtti térre állították föl, innen került a ligetbe.)

A gőz- és kádfürdő egy részét Rambovszky 1871-ben sziksós fürdővé alakította át. Később a bérlők egymást váltották. 1896-ban a gőzfürdő épülete mögött megnyílt a nyári artézi uszoda, amely 1932-ig, az új sportuszoda elkészültéig a szentesi fiatalság kedvenc nyári tartózkodási helye volt. Az 1950-es években megszűnt az épület fürdőház jellege, de az artézi kis-uszoda továbbra is működött. Jelentős átalakítások után az épület előbb úttörőház, majd játszóház volt; jelenleg a Családsegítő Központnak ad helyet.

Forrás:

CSML (SZL) Tanácsi jgyk. és ir. 940, 1041/1868., 1781, 2072, 2192/1869., 549–550, 1021, 1047/1870., 274, 526, 978/1871.; Közgyűlési jgyk. és ir. 143,

159, 223/1869., 116/1870., 132, 177/1872. (Az épületek részletes leírása.), 75/1873., 16/1885.; LT: Szám-nélküli/1938. (A múzeum átalakítási terve.); SZL, 1871. júl. 16., júl. 23., aug. 6., aug. 13., szept. 10., okt. 15.; AÚ, 1938. szept. 3., szept. 13., 1943. szept. 24.

Irodalom:

Labádi Lajos 1991. 3–52., Labádi Lajos 1998. 106–117. (A múzeumról szóló fejezet Rózsa Gábor munkája.)

(https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/megyek_oroksege/Csongrad_megye/pages/CSMEE/Magyar/html/Szentes3.html. – Letöltve 2020. jún. 6.)

A szentesi városháza

Labádi Lajos

A szentesi városháza azon középület, amelynek létesítését a legelsők között határozták el, különböző okok miatt mégis szinte utoljára valósult meg.

A városi tanács már 1834-ben szükségesnek tartotta volna a meglévő városháza kibővítését, de sürgősebb ügyek miatt nem került rá sor. 1836-ban Szentes örökváltság révén úrbéres mezővárosból szabad paraszt-polgár várossá vált, 1848-ban pedig elnyerte a rendezett tanácsú városi jogállást. A kibővült közigazgatási feladatok ellátása érdekében már ekkor felmerült az igény egy új, központi fekvésű városháza építése iránt, de anyagiak hiányában a megvalósítás elmaradt.

Az abszolutizmus éveiben a helyzet tovább romlott, mivel az addig használt épületet át kellett adni a császári hivatalok részére. A városi hatóságok bérelt helyiségekbe kényszerültek volna, ezért Szentes Város Községi Választmánya 1858 januárjában határozatot hozott „egy emeletes, alól boltokkal, úgyszintén pénztári, levéltári helyiségekkel ellátott, felül pedig hivatalos szobákat tartalmazó új városház” építése tárgyában.

A tervek elkészítésére Ybl Miklós nagy hírű pesti építészst kérték fel, aki a vázlatterveket 1859 decemberében megküldte. A levéltárban ma is megtalálható tanulmányterv főhomlokzati rajza egy eklektizáló, toronybástyás romantikus palotát mintáz, amely díszére válhatott volna a műemlékekben szegény alföldi városnak.

1914. Erzsébet tér – Városháza

Az építkezés engedélyeztetése éveken át húzódott, de végül a kivitelezés a zavaros politikai viszonyok miatt elmaradt. 1869-ben Török János városi mérnökkel készítették tervet, mely egy meglévő épület bővítését jelentette volna emeletráépítéssel, de ez is megrekedt a tervezés stádiumában. A megyeháza építésével párhuzamosan ismét komolyan felmerült az új városháza építése, annál is inkább, mivel a megyeháza céljára felajánlott telken álló városi épületeket, melyek több hivatalnak adtak helyet, záros határidőn belül le kellett bontani.

A közgyűlés 1881 augusztusában határozatot hozott az új városháza építéséről, a tervek elkészítésére felkérve Makay Endre műépítész, a megyeháza díjnyertes tervezőjét. Makay a terveket már az év végén bemutatta, az építési megbízás azonban váratott magára. A városháza megvalósítását ezúttal is hát-

rább sorolták, a pénzt elvitték a produktívabbnak gondolt beruházások (vasút, vendéglő, villanytelep).

1930. Erzsébet tér – Városháza

Az ekkor 30 ezer lakosú, megyeszékhely státusú település közigazgatási egységei egymástól távol, 7 különböző helyen, szükségépületekben (volt vendéglő, régi magtár stb.) és bérelt helyiségekben (új megyeháza) működtek, lehetetlenné téve a zökkenőmentes helyi kormányzást. Az egyre tűrhetetlenebb helyzet megoldására számos elképzelés született. 1902-ben például felmerült, hogy az alig négy éve átadott Petőfi Szállót alakítsák át városházává.

A terveket Nádas Aladár városi mérnök el is készítette, de az átalakítás túlzottan költséges lett volna, s egyébként is a városi szállóra és vendéglőre szükség volt. A képviselő-testület 1904 tavaszán megelégtelte a dolgot, s utasította a tanácsot, hogy 90 napon belül tegyen javaslatot egy megfelelő városháza felépítésére.

sére. Ettől kezdve – bár sok akadály között – folyamatosan haladt a városházépítés ügye.

(http://www.szentes.hu/?page_id=825 – Letöltve 2020. jún. 6)

Klapka György tábornok látogatása Ugodban

Ritka, kitűnő szüreti vendéget volt szerencséje fogadni Ugod falunak. Folyó hó 3-án ugyanis az irodalom terén is ismert Lukácsék (Ugodi) János plébánost, – mint volt 48-as honvédet és bajtársát, – szabadságharczunk egyik kiváló hőse: Klapka György tábornok tisztelte meg látogatásával. Vele jött bájos unokahúga és Szakács József volt 48-as honvéd főhadnagy. A tábornok már a győri pályaudvarban is tüntető fogadtatásban részesült Tóth István kanonok bajtárs vezetése alatt azon 48-as honvédek részéről, akik 48-49-ben az ő táborában szolgáltak.

A pápai állomásnál a következő volt bajtársai fogadták a tábornokot: Ajer Mihály nyug. m. kir. honvéd ezredes, Lukácsék János plébános, Vid Károly ügyvéd, Lazányi Béla ügyvéd, Nagy Boldizsár v. főjegyző, Török János mérnök, Kluge Samu földbirtokos, Horváth Károly uradalmi számtartó, Szántó János kir. adópénztári ellenőr, Tschepen Alajos- városi adópénztári ellenőr, Paál István földbirtokos, Veber Dániel városi, őrmester.

Ugodban a lakosság ünnepi ruhába öltözve várta a zászlókkal díszített paplakra érkező ritka vendéget, kit Gerstner Ignác káplán, Szalay József földmíves és Lukácsék János plébános, házigazda üdvözöltek, a nép zajos éljeneitől kísérvé. Ezután lucullusi lakomára gyűlt egybe a vidék intelligentiája Lukácsék János úr vendégszerető asztalához, mely mellett a felköszöntések sorát a házigazda kezdte meg, remek toasztban éltetve a 48-as évek kimagasló alakját. – Klapka melegen köszönte meg a fényes óvatiókat. Másnap, kedden az ugodi szüretre rándult ki a társaság, melyen szintén Lukácsék volt a házigazda, – szerdán f. hó 5-én a vadkerti kastélyban Berger Gábor bérlő adott

fényes ebédet a tábornok tiszteletére, melyen Klapkát Horváth Lajos főszolgabíró köszönté fel, a házigazdára és családjára pedig Lukácsék János mondott áldomást; csütörtökön, október 6-án, az aradi vértanúkért az ugodi templomban mondott gyászmisét hallgatta meg Klapka és ebéd után búcsút véve a megtisztelt szíves házigazdától, Berger úr fogatán Pápára, a vasúti indóházhoz hajtatott, hol Voyta Adolf, Berger Emil és Horváth Lajos újból felkeresték a tábornokot, hogy tőle búcsút vegyenek.

(Pápai Lapok, 1887. október 9.

<https://www.infopapa.hu/hirek/olvas/ketszaz-esztendeje-szuletett-klapka-gyorgy-2020-04-07-122636> – Letöltve 2021. július 13.)

Régi magyar templomok mennyezeti kazettáinak mintáiból készült kifestőkönyveket ajándékoztak gyermekeknek a johanniták

A több mint 900 éves történelmi Johannita Lovagrend a korai középkortól a török hódoltságig több száz éven keresztül jelen volt Magyarországon és támogatta az uralkodókat, miközben ispotályokat tartott fenn, ápolta a betegeket, segítette a rászorulókat és kulturális missziót is ellátott. A rend magyar tagozata most is ezen elvek mentén, de a mai kor sajátosságainak megfelelően végzi feladatát; a magyarságot történelmi síkon figyelemmel kísérő segítő akciói is jórészt a határokon túl rekedt honfitársaink megsegítésére koncentrálnak.

Ebbe illeszkedik bele a régi magyar templomok mennyezeti kazettáinak mintáiból készült kifestőkönyv kiadásának és a határokon belül és túl élő gyermekeknek ajándékozásának ötlete is. Mintegy 8000 db kétkötetes kifestőt ajándékozik a rend

többségében Kelet-Magyarországon, Erdélyben és a Partiumban, valamint a Kárpátalján élő kicsiknek, hiszen az ábrázolt templomok nagy része ezen a területen található.

Az egyszerű, fehérre meszelt református, evangélikus és unitárius templomok szinte egyedüli mennyezeti díszeként szolgáltak azok a festett fa kazetták, amelyek tájegységenként különböző mintákkal, az ott élő „pingáló mesterek” népi ihletésű munkájával készültek.

Több százra tehető azon templomok száma, amelyek az 1500-as évek elejétől kaptak festett kazettás mennyezetet; a mesterek íratlan szabálya szerint két egyforma kazetta egy templomban nem volt elfogadható. Ez a fajta művészeti ábrázolás és motívumgazdagság a magyar népi kultúra páratlanságát jelenti. Egy nemzetnek sincs eben a műfajban ilyen gazdag öröksége.

Ezekből válogatott ki a kifestőkönyv szerzője Tomcsányiné Szemere Sarolta 25 darabot és rajzolt meg olyan formában, amely gyermekek számára könnyen befogadható és színes ceruzával, vízfestéssel, zsírkrétával, de akár filctollal színezhető is. A kiadvány játékos formában, szórakoztató módon fejleszti a gyermekek kézügyességét, miközben ráirányítja figyelmüket a régi magyar templomok mennyezeti díszítésének határokon átívelő szépségére, felkeltve bennük a magyarság összetartozásának érzését is. Mennyivel értékesebb ilyen motívumokat nézegetni és színezni, mint jellegtelen rajzokat a mai filmek és videó játékok világából!

Ezért vállalta fel a Johannita Lovagrend Magyar Tagozata ennek a kétkötetes kifestőkönyvnek a kiadását és kínálta fel a gyermekek számára ajándékkul. Mivel a forrás az Isten házából való, az ajándékok célba juttatásában segítséget kértünk az egyházkerületektől.

Az ünnepélyes átadásra Nagyváradon, a Csillagocska Református Zeneóvodában, 2019. november 13-án került sor, melyen részt vett Soltész Miklós, a Miniszterelnökség államtitkára, az erdélyi protestáns egyházak képviselői és a gyermekek egy csoportja is.

De nemcsak a kelet-magyarországi, erdélyi és kárpátaljai protestáns gyermekeknek juttatnak a johanniták ezekből a füzetekből, hanem kapnak belőle Bőjte Csaba testvér árvái, az erdélyi szórványkollégiumok kisiskolásai, a moldvai csángó gyermekek és a Magyarországi Erdélyi Gyülekezet kisgyermekei is. A fővárosi érdeklődők pedig kedvezményes áron megvásárolhatják a Kálvin Kiadónál.

(<https://www.evangelikus.hu/regi-magyar-templomok-mennyezeti-kazettainak-mintaibol-keszult-kifestokonyveket-ajandekoztak> letöltve: 3.Apr.20)